

KUNST

i Voorwoord >

2 1 Oudheid >

3 2 Middeleeuwen >

4 3 Renaissance - Rev... >

5 4 Negentiende eeuw >

6 5 Modernisme >

7 6 Postmodernisme >

8 7 Hedendaags >

9 Termen en begrippen...

10 Namenlijst

Voorwoord

Dit is een boek over kunst. Van grottekeningen tot graffiti, van Griekse tempels tot wolkenkrabbers; in *Kunstboek* lees je over en kijk je naar de kunst van prehistorie tot nu. In zeven blokken geven we je een overzicht van de belangrijkste stromingen en stijlen uit de kunstgeschiedenis. Dit boek zou oneindig dik worden als we alle kunst die ooit op onze aarde gemaakt is bespreken. Daarom beperken we ons tot het gebied dat het dichtst bij ons staat: de westerse kunstgeschiedenis. Maar ook daarbinnen hebben we keuzes gemaakt. Met de voorbeelden, de balans tussen kunstbeschuwing en kunstgeschiedenis, maar ook het taalgebruik, laten we *Kunstboek* aansluiten bij jouw voorbereiding op het Centraal Examen.

Kunstboek bestaat uit zeven blokken. Elk blok begint met een (cultuurhistorische) inleiding om je een beeld te geven van de samenleving waarin de kunst gemaakt werd. Verder bestaan de blokken uit hoofdstukken over een kunsthistorische stroming of stijl. Dit gebeurt aan de hand van kenmerkende voorbeelden uit de verschillende beeldende disciplines. Zo zie je onder meer beeldhouwwerken, architectuur (bouwkunst), grafiek (drukkunst), toegepaste kunst en schilderijen. De eerste vijf blokken eindigen met een hoofdstuk 'Van ver', waarin je voorbeelden ziet van de invloed van niet-westerse kunst op de westerse kunstgeschiedenis.

Hoe gebruik je deze uitgave?

- In het navigatiemenu aan de linkerkant vind je de blokken waarin *Kunstboek* is opgedeeld. Als je op een van de zeven tijdvakken klikt, kun je via een mouse-over naar een paragraaf gaan. Binnen een paragraaf zie je de titels van de onderliggende thema's. Je kunt de tekst en afbeeldingen bekijken door naar beneden te scrollen. Om naar een volgend thema te gaan, gebruik je de navigatiebalk weer of klik je op de titel van het volgende thema, rechts, aan de onderkant van het scherm.
- Bij de pagina's die speciaal voor vwo-leerlingen bedoeld zijn, staat (vwo).
- De tekst die je in *Kunstboek* leest, hoort vaak bij een afbeelding, maar soms hebben we een foto-slider met meerdere bronnen of zelfs een video toegevoegd.
- Omdat kunst vaak in verband staat met eerdere of latere kunst, verwijzen we in dit boek ook soms naar andere hoofdstukken door middel van [hyperlinks](#).
- De vetgedrukte termen in de tekst kunnen je helpen om een overzicht te krijgen van de kenmerkende aspecten van een hoofdstuk.

Veel plezier en succes met *Kunstboek*!

i Voorwoord >

2 1 Oudheid >

3 2 Middeleeuwen >

4 3 Renaissance - Rev... >

5 4 Negentiende eeuw >

6 5 Modernisme >

7 6 Postmodernisme >

8 7 Hedendaags >

9 Termen en begrippen...

10 Namenlijst

1 Oudheid

1.1 Inleiding >

1.2 Prehistorie (tot ca. 800 v.... >

1.3 Grieken (ca. 800-150 v.Chr.) >

1.4 Romeinen (ca. 753 v.Chr.-... >

1.5 Van ver - oudheid >

1.2 Prehistorie (tot ca. 800 v.Chr.)

Tijdsindeling prehistorie

Archeologen en datering (vwo)

Vrouwelijk ideaalbeeld?

Prehistorische en Romeinse ...

Wanden vol dieren en handen

De eerste schilders

Gigantische stenen

Ritueel complex (vwo)

Speren en potten

Vrouwelijk ideaalbeeld?

11 / 647

Willendorf, kalksteen, 11 cm hoog (ca. 24.000-22.000 v. Chr.).

KUNST

1 Voorwoord >

2 1 Oudheid >

3 2 Middeleeuwen >

4 3 Renaissance - Rev... >

5 4 Negentiende eeuw >

6 5 Modernisme >

7 6 Postmodernisme >

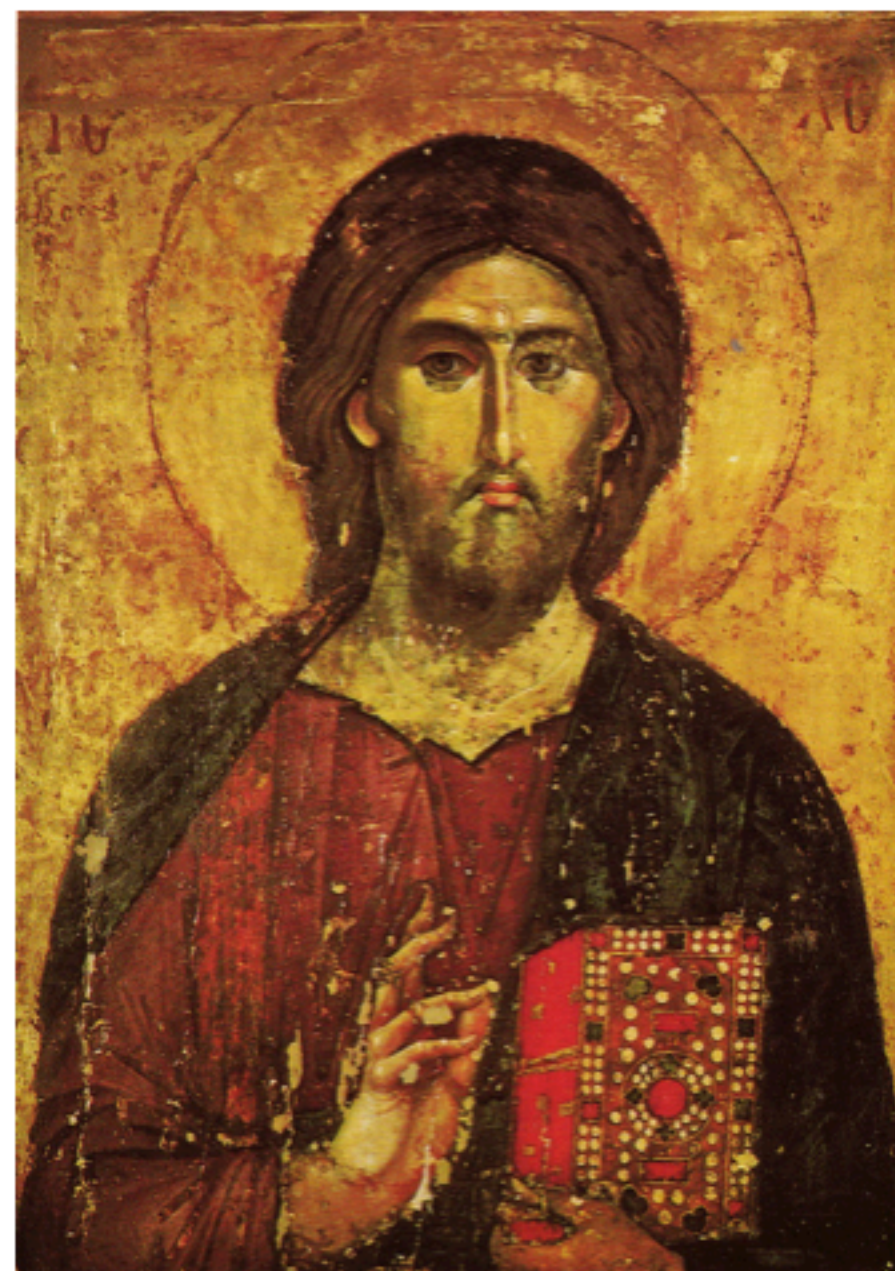
8 7 Hedendaags >

9 Termen en begrippen...

10 Namenlijst

Iconen

Het Byzantijnse Rijk staat bekend om zijn **iconen** die de orthodoxe christenen gebruiken bij hun gebeden. Op de afbeelding zie je het icoon *Christus Pantocrator*, dat in het Grieks 'Christus de heerser van alles' betekent. Hij is volgens de **vaste regels** geschilderd: de 'heerser' maakt met de rechterhand altijd hetzelfde zegenende gebaar en draagt in de linkerhand een met edelstenen versierde bijbel. Christus draagt vaak een purperrood onderkleed met daaroverheen een blauwe mantel. Het rood verwijst naar het goddelijke. Het blauw staat in dit geval voor de aarde en geeft aan dat hij met zijn komst op aarde een menselijk lichaam heeft aangenomen. Als je goed kijkt, zie je rechts en links boven zijn hoofd delen van letters. Daar stond ooit 'IC' en 'XC', samen de (Griekse) afkorting voor 'Jezus Christus'. De kring van licht om zijn hoofd, de **aureool**, geeft aan dat het hier om een bovenaards persoon gaat. Het **goud** in de afbeelding symboliseert het goddelijke: het is de voorstelling van het hemelse licht.

Christus Pantocrator, tempera en bladgoud op paneel, 86 x 116 cm (1260).

KUNST

1 Voorwoord >

2 1 Oudheid >

3 2 Middeleeuwen >

4 3 Renaissance - Rev... >

5 4 Negentiende eeuw >

6 5 Modernisme >

7 6 Postmodernisme >

8 7 Hedendaags >

9 Termen en begrippen...

10 Namenlijst

Het Witte Huis (vwo)

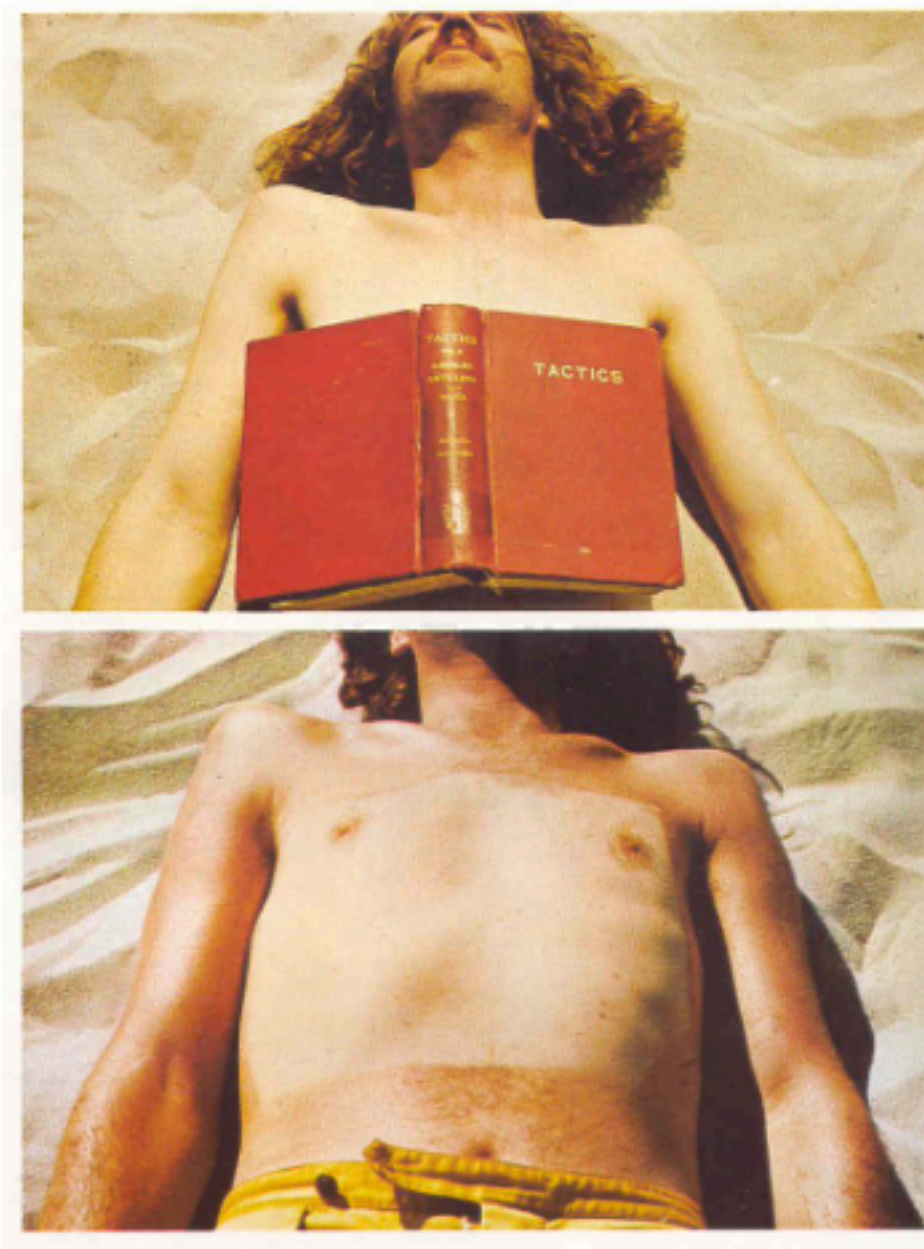
In 1790 wordt een ontwerpwedstrijd gehouden om te bepalen wie de opdracht krijgt om het Witte Huis te bouwen. Hoewel er gehoopt wordt op een Amerikaan, wint de Ier James Hoban. Zijn *Witte Huis* past perfect bij het neoclassicisme, met de volstrekt symmetrische gevel, de zuilen en het timpaan. Deze stijl benadrukt de belangrijke functies van het gebouw: de Amerikaanse president woont en werkt hier. De succesvolle Napoleon laat zich in Parijs omringen met kostbaarheden. Hij zet de trend met een nieuwe stijl: het empire (vernoemd naar het Frans voor 'keizerrijk'). In het *Witte Huis* komen ook meubels te staan in deze chique stijl. Op de afbeelding zie je de *Blauwe Kamer*. De ontwerpen zijn geïnspireerd op die van de Egyptenaren, Romeinen en Etrusken: strak met gebogen vormen. De ornamenten van het empire zijn vaak Romeinse symbolen die verwijzen naar overwinningen, zoals adelaars, laurierkransen, zwaarden en helmen met pluimen. De meubels zijn sierlijk en van kostbaar materiaal gemaakt.

James Hoban en Benjamin Latrobe, Witte Huis, achtergevel, Washington D.C., Verenigde Staten (1815).

Bodyart

In de jaren zeventig ontstaat bodyart, waarbij het lichaam van de kunstenaar centraal staat. Bij deze kunstvorm dient **het lichaam als 'materiaal' dat bewerkt wordt**. Bij performances wordt het lichaam ook ingezet, maar na een performance is het lichaam onveranderd. Bodyart gaat een stap verder, doordat het lichaam als levende sculptuur gebruikt wordt; het wordt net zo bewerkt als klei of steen, rekening houdend met de eigenschappen van het materiaal (het lichaam). Bodyart **verandert het lichaam tijdelijk of blijvend**. Tatoeages en piercings horen niet bij bodyart, ze dienen namelijk alleen als decoratie van het lichaam en zijn niet bedoeld om een **concept van de kunstenaar** uit te dragen. De Amerikaan Dennis Oppenheim ligt in 1970 met ontbloot bovenlijf op het strand. Zijn borstkas is bedekt met een groot boek. De zon brandt op zijn lichaam. Zo blijft hij daar vijf uur liggen. Op de plek waar het boek lag tijdens het zonnebaden, zie je een grote witte rechthoek. Oppenheim verklaart zijn lichaam tot artistiek materiaal en zijn huid is de kleurstof.

Dennis Oppenheim, *Leespositie voor tweedegraads verbranding (Reading Position for Second Degree Burn)* (1970).

i

2

3

4

5

6

7

8

9

10

KUNST

1 Voorwoord >

2 1 Oudheid >

3 2 Middeleeuwen >

4 3 Renaissance - Rev... >

5 4 Negentiende eeuw >

6 5 Modernisme >

7 6 Postmodernisme >

8 7 Hedendaags >

9 Termen en begrippen...

10 Namenlijst

Termen en begrippenlijst

De eerste pagina waarop de term of het begrip voorkomt is vermeld. Elk begrip linkt naar de pagina waarop je meer informatie vindt over dit begrip.

aanzicht	constructie	Grieken	landschappen	ovaal	sporen
aardkleur	contour	grijstint	Latijns kruis	pasteus	staal
absolute vorst	contrapost	grillig	leerling-gezel-meester	pastorale	stad
abstract	contrareformatie	grondplan	less is a bore	patroon	stadsgezicht
absurdisme	Dada	grootschalig	less is more	pelgrim	standpunt
academie	daguerreotypie	grootsheid	levenscyclus	penseelvoering	statisch
achtergrond	De Stijl	grotschildering	levensecht	perfect	statische compositie
afgebakend	deformatie	grottekening	levensgroot	perkament	steentijd
afgesneden	dekkend	gulden snede	licht-donkercontrast	perspectief	stemming
Afrikaans	dieptewerking	halfzuilen	lithografie	pijler	steunbeer
altaarstuk	diermotieven	handgemaakt	luchtboog	pinakel	stileren
ambacht	doek	harmonie	maaswerk	piramide	stilleven
amfitheater	Dorisch	harmonieus	maatverhouding	plantmotieven	stofuitdrukking
analoog	dragende muur	heilstaat	machinaal	plastisch	straalkapellen
analytisch kubisme	dramatisch	hel	magisch realisme	pointillisme	streperig
anatomie	drukkunst	heldergekleurd			

KUNST

- [i](#) Voorwoord >
- [2](#) 1 Oudheid >
- [3](#) 2 Middeleeuwen >
- [4](#) 3 Renaissance - Rev... >
- [5](#) 4 Negentiende eeuw >
- [6](#) 5 Modernisme >
- [7](#) 6 Postmodernisme >
- [8](#) 7 Hedendaags >
- [9](#) Termen en begrippen...
- [10](#) Namenlijst

Namenlijst

Oudheid

Hagesandrus

Myron van Eleuthe-
rae

Polykleitos

Pythokritos

Vespasianus (keizer)

Marcus Vitruvius

Middeleeuwen

Anthemios van Tral-
les

Bernard van Clair-
vaux

Jeroen Bosch

Duccio di Buoninseg-
na

Jan van Eyck

Giotto di Bondone

Isidorus van Miletus

Odo van Metz

Suger (abt)

Constantin Meunier

Gustave Courbet

Honoré Daumier

Narcisse de la Peña

Fernand Perez

Ilya Repin

Arts and Crafts

William Morris

Jugendstil

Karl Blossfeldt

Antonio Gaudí

Victor Horta

René Lalique

Johannes Lorrie

Joseph Nash

Louis Tiffany

Henri de Toulouse-Lautrec

Le Corbusier

Louis Sullivan

Art deco

William van Alen

Pieter den Besten

Harold van Doren

Jaap Gidding

John Rideout

Vogue

Dadaïsme

Marcel Duchamp

Raoul Hausmann

Hannah Höch

Paul van Ostaijen

Kurt Schwitters

Surrealisme, magisch realis- me, Neue Sachlichkeit

Happening, performan- ce, bodyart

Marina Abramović en Ulay

Gilbert & George

Allan Kaprow

Hermann Nitsch

Dennis Oppenheim

ORLAN

Wim T. Schippers

Environments

Arman

Edward Kienholz

Yves Klein

Richard Serra

Landart

Christo Vladimirov Java-
cheff

Jeanne-Claude Marie Denat

Walter de Maria